

La funció social de la crítica cultural

En el diàleg obert recentment en aquestes mateixes pàgines, entorn del tema de la llengua oficial, hem observat una forma d'argumentar respecte a la qual voldríem mostrar el nostre desacord.

Xàxier Folch, per exemple, en el seu article del dia 3 de juny (*La "integració" dels emigrats i la llengua oficial*), insinuava que la defensa de l'oficialitat de la llengua catalana, encara que ben intencionada, pot ser perillosa perquè aproximada pel neorrouxisme podria incitar el proletariat castellanoparlant a posicions anticatalanes. I parla de certs grups molt minoritaris que fan el joc a la burgesia i que inciten els immigrants a fer-los creure que en el futur seran objecte de discriminació lingüística amb les disminucions que aquest fet implica en tots els aspectes de la vida quotidiana.

Sorpren que Folch hagi de fer ús del fantasma del ferrouisme per criticar els partidaris de l'oficialitat de la llengua catalana quan ell sembla tenir una raó de més pes per pronunciar-se a favor d'una cooficialitat circumstancial: "Molts podem acceptar i, fins i tot, desitjar, de cara a un futur democràtic plenament consolidat —ens dir—, l'oficialitat exclusiva del català, sempre que això sigui assumit lliurement per les minories culturals existents en el nostre país, mai com una imposició feta administrativament des del poder, sigui quin sigui aquest poder".

Com recordareu, Josep Maria Muntaner i Pascual, en la seva resposta a Xavier Folch (en realitat, i de forma explícita, al PSUC) del dia 8 de juny (*El PSUC i la llengua catalana*), considerava que l'anterior argument de Folch es derivava d'un "reconeixement de la nacionalitat catalana, però entesa com a subordinada a un plantejament espanyol"; pressuposa que "el fet català, com a tal, no és imposable, o sigui que no és autònom i que ha de restar per sempre subordinat a factors aliens a la nostra pròpia entitat nacional". La conclusió de Muntaner, segons la qual el PSUC considera l'autonomia catalana (política, en primer lloc, i cultural, en derivació) no com un dret indiscutible dels Països Catalans, sinó com una mena de "règim especial" condicionat a uns elements exteriors als mateixos catalans, li permet de deduir el caràcter fet-

rouxista, sucursalista i atemptador contra la conquesta de la sobirania per part del poble català del PSUC.

Es fàcil advertir que l'exigència de Folch segons la qual l'oficialitat exclusiva de la llengua catalana no pot imposar-se i necessita que les minories lingüístiques (castella, etc.) ho decidixin lliurement, ha sofert una ampliació i una modificació important en la crítica de Muntaner. No solament la llengua catalana és la que no pot imposar-se: és el mateix fet català el que no és imposable, és la nacionalitat catalana la que està subordinada a un plantejament espanyol, és l'autonomia política catalana la que no és concebuda com un dret indiscutible dels Països Catalans.

No hi ha dubte que la reacció de Muntaner és excessiva. La seva resposta a Folch afirma que la defensa dels interessos lingüístics dels immigrants que fa el PSUC implica el reconeixement de l'autonomia política catalana com un dret discutible i ho afirma sense cap anàlisi d'allò que és pertinenç i el tema ja declarat dels principis del PSUC respecte al fet nacional i, sobre tot, la conducta històrica d'aquest partit en aquesta matèria. Muntaner, d'altra banda, sembla suggerir-nos que els interessos dels immigrants hem d'assimilar-los amb els interessos exteriors als mateixos catalans.

A nosaltres, la insistència de Folch sobre els perills de la defensa del català com a llengua oficial no ens sembla convincent. Per hipòtesis de la política, aludeix a la confusió que suposa apartar-se de les instàncies unitàries i, a través del fantasma del ferrouisme, vol mostrar l'espectre de la desunió. Ens parla —i ho fa admirablement— de l'esforç que caldrà fer per assegurar la protecció de les minories culturals residents a Catalunya en un futur Estat Català, però no ens diu com hem de salvar la minoritat a què el castellà ha, contemnat el català. En realitat, no s'afirma ni a favor de la cooficialitat del català i del castellà ni de l'oficialitat predominant però no exclusiva del català; deixa per a més endavant el plantejament de les diverses opcions —en el terreny lingüístic, en el de l'educació, etc.

Creiem que, en la poètica que ens ocupa, hom pot constatar el perill de recolzar el pes de la posició crítica en un determinat ús d'unes nocions de gran importància per a la societat catalana. Aquest ús parteix d'una intuïció de la forta ressonància afectiva que en la col·lectivitat catalana tenen les afirmacions: l'autonomia política és un dret discutible, hi ha una imposició d'un plantejament espanyol, s'atempta contra la sobirania del poble català. L'ús a què al·ludim pretén obtenir la força argumental per la seva capacitat de recordar-nos instintivament el sofriment que durant segles ha estat imposat per un nacionalisme castellà agressiu, el qual ha intentat anorrear la nostra identitat nacional, com també la d'altres pobles de l'Estat espanyol. La forma estereotipada d'utilitzar les instàncies esmentades (sucursalisme, ferrouisme, etc.) és, doncs, primitiva, pre-analítica: no és el resultat de cap reflexió històrica i analítica; cerca el seu èxit per vies emotives, sentimentals.

Entenem que el tipus de raonament crític a que al·ludim (exemplificat aquí a través de Folch i Muntaner, però malauradament no atribuïble exclusivament a ells) cau en el parany de situar arbitràriament al costat de la pròpia posició crítica la possessió en exclusiva de la fidelitat a les essències col·lectives (nacionalitat, autonomia, etc.). Pateix, per tant, d'un maniqueisme intel·lectual: nega a l'adversari la possibilitat material de virtut, de respecte a aquestes mateixes essències.

L'exercici crític al qual ens referim no exigeix a la reflexió allò que li és ineludible: l'expressió dels coneixements de manera que la seva formulació no pugui equiparar-se a una doctrina de l'absolut. Renuncia a allò que és més íntim a la crítica: la destrucció dels estereotips.

Fomentar els estereotips (en el cas que ens ocupa, la referència indiscriminada al ferrouisme, sucursalisme, etc.) té uns greus conseqüències. Imperceptiblement i gradualment crea un clima que veu amb més ulls allò que en aquests moments ens és més necessari: l'autoconeixement. Fa imposable la veritable funció social de la crítica.

MIQUEL RUBIOLA I TORRENT